

על הצימאון

ראיון עם הרב דוב זינגר

הרב דוב זינגר עומד בראש ישיבת מקור חיים, ישיבה תיכונית עם אופי חסידי, ושותף להובלת "בית המדרש להתחדשות", בית מדרש לאנשי חינוך השואף להעניק ליושביו השראה מחודשת. האומנם קיימת אפשרות להתחדשות אמיתית במציאות החיים של חברה דתית, שבמרכז תודעתה ניצבת השמירה על הקיים? המילים "צימאון", "ערגה" ו"כמיהה" חזרו פעמים רבות במהלך המפגש עם הרב דוב זינגר. המפגש עם הרב דוב מותיר בצד את הספקנות ואת סימני השאלה, ומאפשר גם לשאלות להפוך לבקשת אמת ולכמיהה אל הרוח

שאוּלי ברט

בשנים האחרונות ניתן לראות בחברה הציונית-דתית תנועה לעבר לימוד מחודש של תורות חסידיות, ולעתים אף אימוץ אורח חיים "חסידי". בנוסח התפילה, בצורת לימוד התורה בישיבות הסדר מסוימות, ובכלל בתודעה הכללית במגזר - בשנים האחרונות נעשתה החסידות יותר ויותר דומיננטית, אפילו במקומות שבעבר נחשבו מאוד שמרניים. הרב דוב זינגר, ראש הישיבה התיכונית מקור חיים וראש "בית המדרש להתחדשות", הוא אחד הסמלים המובילים של השינוי הזה. במפגש איתו ניסינו לנתח את התהליכים הללו. לרב דוב תובנות משלו בנוגע לתהליך זה ולמקורותיו.

מהו מקורה של התנועה הזו?

אני חושב שהדבר נובע מסוג של תנועת מטוטלת רוחנית מתזה לאנטיתזה, דומה לזו שעליה דיבר הראי"ה קוק ב"מהלך האידאות" בעקבות הפילוסופיה של הגל. מדובר בתהליך רוחני טבעי שלאחר תקופה שבה הייתה דומיננטית בעם ישראל התודעה של קיום מצוות מתוך קבלת עול והתחושה הדתית של "כפה עליהם הר כגיגית", תתחיל פריחה של תנועות רוחניות מקבילות שמעוררות את הרצון והחשק הפנימי בעבודת ה'. עבודת ה' מתוך הזהדות. נוסף לכך, ישנו ציר מקביל בין הפרטיות

לכלליות. בדור של מקימי המדינה הייתה התחזקות של התודעה הכללית בעם ישראל בעקבות התנועה הציונית, העלייה לארץ והאתגרים הלאומיים העצומים שהיו מוטלים על עם ישראל. בתקופות כאלו גם התורה והמצוות באות לידי ביטוי דרך ה"מקום" הכללי הזה. ברור שמול התודעה הדומיננטית הזאת יופיעו בהמשך זרמים רוחניים תת-קרקעיים שינסו לאזן את המצב ויחפשו במקביל את ההתקשרות והחיבור הפנימי האישי לתורה ולמצוות; חיבור שלא נובע מתוך הכלל אלא מתוך הפרט וההתקשרות העמוקה הפנימית שלו לתורה ולמצוות.

במישור אחר, אפשר לומר שיש פה תנועה ממצב שבו תלמידי החכמים הם המובילים את עולם התורה ועומדים בקדמת הבמה של העולם הדתי, לעבר מצב שבו ההמונים, העם על כל גווניו, רוצה להיות שותף בקשר ליהדות באופן הייחודי לו. הדבר מוביל לעבר התנועה החסידית משום שהיא התייחדה בכך שהרב'ה לא רק הנהיג את הקהילה אלא גם נתן מקום לכולם. הבעש"ט לדוגמה הצליח לתת מקום לכל יהודי באשר הוא, בלי לשפוט או לדון אותו. מספיק שהיהודי יודע לשרוק והוא יכול לבוא לבית כנסת ולתת ביטוי לעבודת ה' שלו, כפי שמופיע באותו סיפור חסידי מפורסם.

אז איך זה בעצם קרה בפועל? מי בעצם גרם לכך, למשל, שספרים שהיו במשך שנים בבידעם של בית המדרש פתאום

מופיעים בשולחנות הקדמיים?

אפשר להצביע על כמה אנשים. אחד הראשונים בהם ללא ספק הוא הרב עדין שטיינזלץ, ואחריו באו גם מורי ורבי הרב שג"ר וכן הרב מנחם פרומן ועוד מספר דמויות דומיננטיות שפתחו את הכתבים החסידיים לציבור הרחב. מובן שאחריהם בא הדור השני, תלמידיהם, שהנגישו את הדברים בצורות נוספות.

אולם אני רוצה לחזור ולהדגיש שלדעתי הסיבה שהחסידות חוזרת למרכז הבמה היא צימאון אמיתי של הציבור הדתי-לאומי והציבור הדתי בכלל לכך שהתורה תהיה קיומית ושתיגע בתוכי באופן העמוק ביותר של המילה, בבחינת "רחמנא ליבא בעי". החסידות, יותר מהרבה תנועות רוחניות אחרות ביהדות, מתייחסת בדיוק לכמיהה ולחיפוש האישיים האלו ונותנת להם מענה. החסידות לקחה בעצם את תורת הקבלה של האר"י והפכה אותה מעיסוק באלוקות עצמה לעיסוק באדם, בבחינת "מבשרי אחזה א-לוה". באמצעות הקבלה מתבוננת החסידות פנימה אל האני, והתנועה הזו היא גם שיוצרת את הקשר ההדוק בין החסידות והפסיכולוגיה שבו ניתן להבחין כיום.

למעשה, החזרה אל החסידות מביאה לידי ביטוי את העובדה שכיום גם בן אדם פשוט נזקק בצורה כזו או אחרת לפסיכולוג. העיסוק בנפש האדם מחליף את העיסוק במושכלות. כמו שאמרתי קודם, יש תקופות שבהן עם ישראל מתייחס לעולם עבודת ה'

שלו דרך הזמן, ההיסטוריה ואירועי השעה, וישנן תקופות שבהן הוא נדרש להתייחס לכך דרך עולם הנפש שלו. בדור הזה הנפש היא זו שנמצאת ב"חזית". מדובר בתהליך דינמי, אבל כרגע ללא ספק החיפוש אחר עבודת ה' דרך עולם הנפש וההבנה של התהליכים האישיים והבין-אישיים שהאדם עובר - הוא הדומיננטי.

בתקופות שאנחנו מדברים עליהן היו גם שינויים מרחיקי לכת בעולם כולו; תהליכים היסטוריים שהובילו לכך שהעולם היום לא נראה כמו שהיה נראה לפני מאה שנה. האם חלק מהתהליכים האלו השפיעו גם הם על תנועת החזרה אל החסידות?

בשביל לענות על השאלה הזו צריך לדבר עם מישהו שיכול להסתכל על המציאות מנקודת מבט גבוהה יותר ממני. באופן כללי, ברור שיש הרבה מאוד דברים שמשפיעים על התהליך שעליו אנחנו מדברים. ממילא, ברור גם שלא מדובר בתהליך שמתרחש רק בציונות הדתית. גם בציבור החרדי ישנה מגמה בשנים האחרונות לתת יותר מקום לחסידות. מעין ערגה מסוימת לחסידות שלא הייתה קיימת בעבר.

האם הרב יוכל לאפיין את הערגה הזו?

בהרבה מובנים ניתן לראות כיום גם בשיבות ליטאיות לגמרי "סממנים חסידיים", אם אפשר לקרוא לזה כך: יותר לימוד של ספרי חסידות שלא למדו קודם, התייחסות לראש הישיבה כאל צדיק - על הטוב והמוטב הנלווה לכך - יחס חיובי יותר למוזיקה, לשירה ולנגינה, ועוד הרבה תופעות "חסידיות" שאפשר למצוא היום גם בציבור החרדי. בפועל, אם תיסע לאומן תגלה שם לא רק דתיים-לאומיים אלא את עם ישראל על כל רבדיו וגווניו, כולל ציבור שנחשב חרדי לגמרי.

בין ר' נחמן לרב שג"ר

הרב הזכיר את הרב שג"ר ואת העובדה שהוא היה מהראשונים, אם לא הראשון, שהחזיר את הכתבים החסידיים לקדמת הבמה. בתור אחד התלמידים הראשונים שלו, איך הייתה התגובה שלכם לחידוש שבדבר?

אני זכיתי ללמוד חברותא עם הרב שג"ר, ולא רק לשמוע ממנו שיעורים. קשה לי להגדיר את התחושה במדויק, אבל אני יכול לומר לך שברגע ששמענו את הדברים ואת

השפה שבה משתמש הרב שג"ר היה ברור לנו ש"זה זה". לא היינו צריכים לעבור איזשהו תהליך או להתרגל, כי אלו היה פשוט דיבורים שיוצאים מהלב ונכנסים אל הלב. למען האמת, כבר אחרי שיעור אחד ידענו ש"הגענו למחוז חפצנו". באופן אישי, אחרי שנפגשתי עם הרב שג"ר עזבתי את כל השיעורים האחרים ששמעתי עד אז והמשכתי איתו לאורך כל הדרך - אם הוא לימד את שיעור א' אז הייתי לומד בשיעור א', אם הוא לימד בשיעור ב' הייתי לומד בשיעור ב', וכן הלאה. לא משנה איזה שיעור הוא לימד - למדתי איתו.

הרב שג"ר משך אותי לא רק בגלל העומק האינטלקטואלי, אלא בעיקר מפני שהתורה

שנמצאים בתוך התנודות האלו, בתוך המשברים והקשיים.

אז תלמיד הרב שג"ר יכולים היו להיות תלמידיו של ר' נחמן?

באופן חלקי, לא לגמרי. העוצמה והאש של ר' נחמן היו כל כך גדולות, שהן לא אפשרו להרבה חסידים להסתופף סביבו. לא פלא שבזמנו של ר' נחמן היה מדובר בחסידות מאוד קטנה. הייתה לו תביעה מאוד גדולה מהחסידים שלו, ולפעמים התביעה הגדולה הזו הובילה גם לזלזול בחלק מהתלמידים שלא עמדו בה. ר' נחמן לא ראה את עצמו כ"מלשך חתולים", כפי שנוהג הרב שטיינזלץ לומר. אז אני מעריך שחלק מהתלמידים היום

צילום: גיל כהן-מגן, שמחת בית-השואבה, 2006. מתוך ספרו "בחצרות החסידים" המאפשר הצצה נדירה אל החסידות האדוקות ביותר בארץ בעשור האחרון, <http://www.gilimagen.com>

היו הולכים אחריו באש ובמים, אבל לאחרים זה היה קשה מדי. דווקא היום אפשר לקבל את תורת ר' נחמן בצורה מונגשת ורכה.

הגמגום של ה"גם וגם"

באופן מפתיע, גורם נוסף לקושי ולחוסר היכולת להיעתר באופן מלא ואמיתי לתורות ולעצות של ר' נחמן, קשור לדעת הרב זינגר גם לדור שאנו חיים בו, שהאוירה ששוררת בו לא מעודדת התמסרות באופן מלא. דבר זה מוצא את ביטויו גם בחברה הדתית-לאומית.

'את הנקודה הזו אני דווקא מציין בצער, כיוון שיש לי תחושה שהחברה הדתית-

שלו התייחסה באופן הכי נוגע לכל השאלות, המשברים והקשיים, ה"כן" וה"לא", שליוו אותי באותה תקופה. התורה שלו נתנה להתלבטויות ולחששות האלה מקום. אצל ר' נחמן יש מקום לספק, לקושי, לחלל הפנוי, ובתוך מציאות מורכבת וספקנית כמו שלנו העצות של ר' נחמן הן רלוונטיות מאוד. יש משהו ייחודי בתורת ר' נחמן בכך שהוא קיבל גם את המקומות הנמוכים וגם את המקומות הגבוהים באדם. במובן הזה ר' נחמן הקדים את דורו, כיוון שלא היה דור כמו שלנו שבו האדם יכול למצוא את עצמו מבחינה רוחנית גם מאוד למעלה וגם מאוד למטה. ר' נחמן מדבר אל אנשים

לאומית נמצאת היום בהרבה "גם וגם". הרבה שיתופים כגון "תורה ועבודה". בסופו של דבר עבודת ה', ובטח זו שבסגנון של ר' נחמן, מחייבת סוג של התמסרות והליכה עד הקצה.

האם יש בעיה מסוימת בדרך ה"גם וגם"?

אני טוען שהציבור הציוני-דתי סובל מריבוי משימות ומריבוי רצונות. על דרך המליצה אני נוהג לומר: "וגם וגם וגם... חרבונה". אי אפשר להיעתר באמת לכל האתגרים ובכולם ללכת עד הקצה. ממילא, הדרך הזו מולידה בינוניות בכל אחד מהתחומים. ללא ספק, בחסידות יש משהו שמבטא תביעה חד-משמעית ובלתי מתפשרת.

אבל דווקא בדור ה"גם וגם" ישנה חזרה לגישה החסידית, שהיא בלתי מתפשרת! איך דור לא החלטי שמנסה לרקוד על כל החתונות בסופו של דבר מוצא את עצמו חוזר לתורות חסידיות שזורשות טוטאליות בעבודת ה' ומסירות נפש עצומה שהולכת עד הסוף?

אני באמת מרגיש שכיוון שיש בחסידות הרבה מרכיבים, פעמים רבות אנשים מאמצים את הצדדים היותר "ידידותיים" שבחסידות. את החידושים של ה"שפת אמת", אם אפשר לקרוא לזה כך, ולא את הדרישות התהומיות שביטאו האדמו"רים החסידיים ואת התביעה שלהם ללכת אחריהם באופן עקבי ומלא. לכן, כשמדברים על "חזרה אל החסידות" צריך לראות כמה מתוך זה הוא חזרה אל ערכים חסידיים אמיתיים וכמה מזה הוא בעצם חזרה אל הערכים העממיים-חסידיים. חלק מהתנועה של השיבה אל החסידות שרואים כיום בעצם מאמצת את הצדדים הנעימים הקיימים בחסידות, ולא דווקא את הצדדים התובעניים הקיימים בה.

הרב מדבר על שני רבדים הקיימים היום בתופעת החזרה אל החסידות: רובד של חזרה אל העממיות החסידית ורובד של חזרה אל החסידות באופן רציני ומעמיק. האם אפשר להצביע על תופעה מסוימת שרואים היום בציבור שהיא תוצר של החזרה אל החסידות בפן העמוק יותר שלה?

אני חושב שכן. בראש ובראשונה לדעתי אפשר לראות את זה ביחס אל התפילה. אין ספק שהתפילה זוכה בשנים האחרונות לתשומת לב, ללמידה ולבקשה, במידה רבה יותר מאשר בעבר. ניתן לראות בבית הכנסת

יותר ויותר אנשים שהתפילה זמינה להם, שיודעים להתפלל ושמגיל צעיר הם מתפללים ולומדים לעבוד על נושא התפילה. אני רואה באופן ברור איך מושג התפילה והיחס אליה השתנה מאז שאני הייתי ילד צעיר.

למה הרב מתכוון?

בצעירותי התפילה הייתה מעין חובה, אפשר אפילו לומר - סוג של טקס דתי הכרחי. אני ודאי לא זוכר את עצמי לומד על תפילה

התורה זכה לערגה בפתחות המיוחדת לתורות החסידות. אני זוכר שכשאני הייתי תלמיד והיה לי חבר שרצה ללמוד תנ"ך יותר משעה ביום, הוא היה צריך לעשות את זה בסתר!

בכלל, הרבה אנשים מוצאים כיום ביטוי אישי לעבודת ה' שלהם דרך ביטויים שפעם כלל לא היו שייכים לעולם של תורה, כגון טיולים, טבילה במעינות, אמנות וכדומה. התחומים הללו לא היו נחשבים בעבר כשייכים לעולם

צילום: גיל כהן-מגן, ט"ו בשבט מאה שערים, ירושלים, 2005. מתוך ספרו "בחצרות החסידים" המאפשר הצצה נדירה אל החסידות האדוקות ביותר בארץ בעשור האחרון, <http://www.gilmagen.com>

של הקב"ה כביכול, בוודאי לא באופן רשמי. היום ישנן אפילו ישיבות שבהן ישנו חוג לכתיבה יוצרת. זה חלק מהכוח של הדור שלנו, שלדעתי נובע גם מהדומיננטיות המיוחדת שתופסת החסידות.

האם מבחינה חינוכית אין בתופעה הזו משהו מפחיד? אם מאפשרים לתלמיד לנסוע לאומן או ללמוד אמנות, מחר הוא פתאום יכול לבוא ולומר לרב: "אבל הרב, באמנות ובשירה יש הרבה דברים שלא לימדו אותנו ולא נתת לי כלים להתמודד איתם?". אתה לא חושש מהיצרים ומהתנועות הנפשיות הקמאיות שיבואו לידי ביטוי בתלמיד שיתחיל ללמוד ריקוד באופן רציני, גם אם באופן צנוע?

בתור מחנך זה אמנם מפחיד אותי, אבל השאלה האמיתית תמיד היא מה יותר מפחיד. כלומר, כל הדברים שצינית הם

ועוסק ב"עיון תפילה", או בכלל מתקדם בנושא הזה. לעומת זאת, בגלל המודעות והרגישות היתירה שזכה בה הנוער בדורנו הם יכולים לגשת לנושא הזה בצורה הרבה יותר רצינית. אני מרגיש שאל התפילה שאליה זכיתי להגיע בגיל שלושים - הבן שלי זכה להגיע בגיל חמש עשרה... נראה לי כי נוסף לכך אפשר לראות את ההשפעות של החסידות גם בתחום לימוד התורה. עוד ועוד בתי מדרש נפתחים בשנים האחרונות ומגלים דרכים שונות לגשת אל התורה, לסוד שלה, לפנים שלה. חלק מאותם בתי מדרש עושים את זה דרך הגמרא, חלקם דרך האגדה וחלקם דרך שילובים שונים. גם בבתי המדרש השמרניים ביותר ניתן למצוא כיום פתיחות גדולה יותר ללימוד שמתאים לגוון האישי של כל תלמיד, וממילא כיום ישנם יותר ויותר שיעורים משיעורים שונים בתוך אותה ישיבה. במובן הזה גם עולם לימוד

בוודאי מפחידים, כי אין ספק שפתיחות לעולם הנפש טומנת בחובה סכנה, אבל יש גם סכנה לא פחות גדולה בצד השני. יש סכנה שאם אדם לא יפתח לתחומים הללו אז התורה אצלו חלילה תתייבש. לא יהיו בה ה"מים נוקבים" וההתערותא דלתתא שחייבת להיות.

האם בדורות שלפנינו התורה הייתה יבשה?
לא. אני טוען שמדובר בתנועה מתמדת, שבמהלכה ישנן תקופות שבהן עם ישראל מחזק את הפן של קבלת העול, וישנן תקופות שבהן דווקא הצד הנקבי של ההתקשרות וההתחברות בא לידי ביטוי. ממילא בדור שלנו ישנה עדנה גם ללימוד התורה לנשים, עם כל המשמעות הנלוות לתופעה זו. הצד

שייכות. זה גורם לאדם להרגיש שהוא לא נעלם בתוך ההמון. החסידות השכילה לבנות מבנים חברתיים שמשמרים את האדם הדתי. לכן אפשר לראות שבטיש החסידי יושבים יחד יהודי קשיש וילד קטן. שניהם נמצאים באותו הקשר.

נראה לי שזה אחד התיקונים שהתופעה החדשה של השיבה אל החסידות צריכה להתקדם לעברם. אמנם יש איזו התחלה של יצירת קהילות, אבל זה לא מספיק. אנחנו צריכים ליצור מצב שבו נקודת ההתייחסות של האדם לא תהיה מוסד החינוכי שהוא לומד בו, אלא החצר שאלה הוא שייך. בדורנו יכול להיות שיהיה מדובר בחצר וירטואלית, אבל בסופו של דבר צריך שלכל אחד תהיה איזו נקודת התקשרות לקהילה.

אנחנו צריכים ליצור מצב שבו נקודת ההתייחסות של האדם לא תהיה המוסד החינוכי שהוא לומד בו, אלא החצר שאלה הוא שייך. בדורנו יכול להיות שיהיה מדובר בחצר וירטואלית, אבל בסופו של דבר צריך שלכל אחד תהיה איזו נקודת התקשרות לקהילה

הנקבי הולך ומתעורר. החזרה אל החסידות ופריחת לימוד התורה לנשים הן בעצם תופעות הנובעות מאותו שורש.

חזרה אל החצרות
הרב זינגר מביע את עמדתו גם בנוגע למבנה החברתי של החסידות, אשר אליו החזרה בולטת.

האם השינוי שמתרחש בציבור הדתי ביחס לחסידות צריך לכלול גם שינוי במבנה החברתי?

עד עכשיו דיברנו על החזרה אל החסידות כהגות, אבל אחד הדברים שאני כמה אליהם הוא אכן חזרה גם אל הפן השני של החסידות - החסידות כמבנה חברתי. אני חושב שאנחנו לא בנויים מספיק מחצרות או מקהילות אלא ממוסדות חינוך. במובן הזה, גם בחור שמסיים את כל מוסדות החינוך בהצלחה יתירה ועבר את כל ה"תחנות" בדרך, מוצא את עצמו בגיל עשרים ושתיים - עשרים ושלוש נזרק לתוך המציאות בלי נקודת התקשרות לקהילה. אני לא טוען שרבי'ה הוא הפתרון היחידי, אבל אין ספק שקשר עם צדיק הוא סוג של נקודת התקשרות,

התפילה או אחריה, או לשתף אחד את השני בקשיים ובמשברים, בתקוות ובציפיות הנוגעים לעבודת ה' שלהם.

בעצם עולה מהדברים של הרב שאותה תנועה של מטוטלת שהובילה מה"כלליות" אל העיסוק בפרט צריכה לחזור שוב להקשר ה"כללי" שלה.

נכון. היחיד לא יכול לשרוד ללא הכלל. אבל לשם שינוי הפעם הכלל יבוא מלמטה, מכוח הפרט.

אותה יצירה של קהילות שהרב מדבר עליה היא בעצם יצירת שייכות חדשה של הציבור. בעצם מה שיוצר את השייכות אצל האדם הצינוני-דתי כבר לא יהיה הכיפה הסרוגה, אלא החבורה שאלה הוא ישתייך, שבה יכולים להיות שותפים גם בחור חרדי, ש"סניק וכדומה?

אתה באמת נוגע בנקודה מאוד חזקה. התיגו החברתי הנוכחי גורם להרבה נזקים, מלבד העובדה שהוא לא אמיתי. הוא לא באמת מבטא את הכול. ברגע שהמוסדות לא יהיו מוקד השייכות של האדם אלא האדם עצמו והחבורה שאלה הוא בוחר להשתייך, ברגע שהאנשים "ישאו את עצמם", אם אפשר לקרוא לזה כך - תהיה תנועה של חציית קווים ממגזר אחד לאחר.

הרב יכול לתת דוגמה לתופעה שעליה הוא מדבר, שקיימת היום?

במובן מסוים אפשר לדבר על הבבא אלעזר זצ"ל שנרצח לצערנו. בחצר שלו היו נמצאים כל סוגי הכיפות. גם אצל ה"חלבן" ואצל רבי יורם אברג'יל בנתיבות קיימת תופעה דומה. אני נותן דוגמאות שעולות לי באופן אסוציאטיבי, אבל מדובר באישים שהם לא דווקא מתוך המגזר שלנו, ובכל זאת מושכים אליהם חבורה גדולה של אנשים ציונים-דתיים. אפשר להזכיר כמובן גם את הרב שטיינזלץ, שמלבד הציבור שלנו שמגיע אליו אפשר למצוא אצלו גם אנשים מחב"ד, חילונים וכדומה.

אני רוצה להזכיר שבאמת אחת הביקורות כלפי החסידות הייתה שהיא החלישה את המוסדות הקיימים. באמת יכולות להיות גם קליפות למהלך שאני מנסה לתאר, אבל לדעתי הוא הכרחי ולכן הוא ילך ויתקדם. אני מאמין שאפשר להתקדם למקום כללי שישבור את הגבולות המוכרים של המגזרים השונים בלי להרוס את המוסדות הקיימים.

זה נשמע כמו חלום. האם לדעת הרב מדובר במציאות ריאלית?

לגמרי. אני עובד על זה עכשיו בהקשר לנושא שנקרא "חבורות". אני מנסה להקים חבורות של עובדי ה'. הכוונה ב"חבורה" היא שלכל אחד תהיה איזו רשת חברתית שאלה הוא משתייך. לא מדובר ברשת חברתית חיצונית של החלפת תמונות וכדומה, אלא רשת חברתית במובן של חיפוש משותף אחר התקדמות בעבודת ה'. האדמו"ר מפיאסצ'נה דיבר על זה הרבה ופעל בנושא, ואפילו כתב חיבור בשם "בני מחשבה טובה", שבו הוא מתאר איך אותן חבורות אמורות להיות בנויות. למעשה יש לנו עדויות לכך שבמשך ההיסטוריה של עם ישראל היו הרבה חבורות דומות לאלו שאני מדבר עליהן, מרשב"י וחבורתו דרך האר"י וחבורתו, וכך הלאה. מדובר בחבורות של אנשים, ללא קשר למקום העבודה או הלימודים שלהם, שהתכנסו פעמיים-שלוש בשבוע כדי להתפלל יחד, ללמוד יחד לפני

הרב מציין שפעמים רבות בעבר החסידות לוותה בזניחה של המוסדות השמרניים הקיימים. בהקשר הזה אולי זה לא מקרי שכשאנחנו שומעים על כל מיני פעולות של "תג מחיר" אנחנו מדמיינים לעצמנו, בדרך כלל בצדק, בחור עם פאות, ציציות בחוץ וכיפה גדולה מצמר, ולא בחור עם ציציות בפנים וכיפה סרוגה "מזרחניקית"? החסידות לא בהכרח מושכת ימינה או שמאלה מבחינה פוליטית. גם בשמאל אפשר למצוא חסידות. אמנם, אין ספק שיש משהו בחסידות שמשחרר את האדם מהמחויבות המוסדית שאלה הוא משתייך. אפשר לומר שהחסידות נותנת מקום גם לילד ה"לא טוב", והרב שטיינזלץ תמיד דרש על כך שהאב הקדמון שלנו הוא אברהם, שמרד בהורים שלו בשביל לחזור בתשובה. גם הרבי מקוצק אמר שקודם כול צריך להיות "זה-א-לי ואנוהו", ורק אחר כך "אלוקי אבי וארוממנהו". מכל זה ברור שיש בחסידות מצע שיכול לאפשר את התופעות שצינינו. אבל זה שהחסידות מאפשרת את התופעות הללו לא אומר שהיא גורמת להן. זה תנאי מספיק, אבל בהחלט לא תנאי הכרחי.

צעיר לנצח

אנחנו יושבים בישיבת מקור חיים, המוסד החינוכי שבראשו עומד הרב זינגר. ברקע קולות ערניים של התרחשות באחת ההפסקות של לימודי הישיבה התיכונית. תיכוניסטים מסתובבים בחוץ, ומה שבולט מאוד הוא שהם נראים שמחים, חיוביים, ומאוד-מאוד נחמדים. נדמה לי שזה לא התיאור הרווח של תלמידי תיכון. נראה שהתורות החסידיות מקבלות מקום בחיי היומיום של המתבגרים שמסתובבים כאן בחצר.

האם הרב חלם שהוא יגיע למקום שהוא נמצא בו עכשיו: מנהל ישיבה תיכונית, ראש בית המדרש להתחדשות וכל שאר המפעלים שהוא שותף בהם? כשהרב היה בחור בישיבת הכותל והתחיל את דרכו התורנית, הוא חשב שיגיע למקום הזה?

לא. בכלל לא חשבתי שאני אגיע לחינוך... למען האמת רציתי להיות חקלאי. הייתי בטוח שזה גם מה שיהיה ממני. ברוך השם הקדוש ברוך הוא לא שאל אותי. אני מגלה שהבחירה החופשית שלנו מאוד מצומצמת ביחס לתחום העיסוק שבו נמצא את עצמנו.

מה מהדברים שהועלו בשיחתנו באים לידי ביטוי בדרך החינוכית שהרב מתווה כאן? זה נושא רחב ולכן אני אתייחס אליו בכותרות. אני מרגיש שהשכלנו בישיבה לתרגם את המונחים החסידיים לתורה חינוכית ולאופן התנהלות של מוסד. ברוב המוסדות ההיבט ההייררכי מקבל מקום משמעותי: היחס בין ההנהלה לתלמידים, בין הר"ם לתלמידים, ועוד. לעומת זאת, במוסד חינוכי חסידי השיעור מתנהל מסביב למעין שולחן עגול. אפשר לומר שהישיבה כאן היא לא ישיבה של קו אלא ישיבת מעגל. ממילא, גם ההתנהלות השוטפת של המוסד נעזרת רבות בתלמידים. התנועה היא יותר מלמטה למעלה מאשר מלמעלה למטה. הרבה מההתרחשות כאן נובעת מדחיפה של תלמידים. זה יכול להישמע כסוג של בית ספר דמוקרטי, אבל זה לא מגיע מהמקום הזה. אנחנו באמת נותנים כבוד לתלמיד באשר הוא ולדרך האישית שלו. אנחנו מבינים שהתלמיד צריך לסלול בעצמו את הדרך שלו בעבודת ה'.

נוסף לכך, מוסד חינוכי חסידי הוא לא רק מקום שלומדים בו. אנחנו משקיעים הרבה מאמץ כדי לייצר סוג של שיח בין התלמידים לבין עצמם. אנחנו מנסים ליצור מצב שהתלמידים יוכלו לדבר ביניהם בעבודת ה', בבחינת "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו". זה לא דבר מובן מאליה כי בגיל צעיר בדרך מכלל יש הרבה ציניות וחספוס, וכדי לשבור אותם צריך לעבוד קשה.

הדברים שהרב אומר נשמעים מאוד נחמדים לתלמיד, אבל אני שואל את עצמי למה הורה שולח את הילד שלו לכאן? מה עם תעודת בגרות? התלמידים כאן ייצאו אולי עובדי ה', אבל הם ייצאו מכאן גם מהנדסים?

באופן מפתיע, כשמשחררים תלמידים להיעתר לרצון הפנימי שלהם, מתברר שלעיתים הם רוצים אפילו יותר ממה שההורים שלהם שואפים ומצפים מהם. המחשבה שרק ההורים יכולים לשאוף ואילו הילדים שואפים לא לשאוף, היא מחשבה מוטעית. ברגע שחופרים קצת מגלים שיכול להיות שתלמידים יש שאיפות יותר גדולות מאשר להורים שלהם. אז אולי השאיפות הללו לא זהות לחלוטין לשאיפות של ההורים, אבל עדיין מדובר בשאיפות גבוהות שהרבה פעמים כוללות גם את הרצון להצטיין בבחינות הבגרות.

נוסף לניהול מקור חיים הרב גם עומד בראש בית המדרש להתחדשות, שבו לומדים אנשים בשנות השלושים לחייהם. האם זה קל לשנות את התפיסה של האדם בגיל שלושים?

דבר ראשון, לא מדובר רק בבני שלושים אלא גם בבני חמישים. אני מגלה שיש כמיהה וצימאון עצומים לתורות חסידיות דווקא לאנשים מהציבור שלנו, שהגיעו למה שרצו והשיגו הכול מבחינה חיצונית. כל השאיפות שלהם הוגשמו - אבל פתאום הם מגלים שהם הגשימו שאיפות של משהו אחר ולא שלהם עצמם. אנשים כאלה מאוד פתוחים לעשות שינוי ולגלות את הרצון הפנימי.

האם בית המדרש להתחדשות הוא הגורם לגילוי הזה, או שהגילוי הוא הגורם להגעה לבית המדרש?

ישנם משני הסוגים, אבל אני מרגיש שבסופו של דבר הציבור כולו נמצא בתנועה של בקשה וחיפוש. האנשים מבקשים את ה' ומחפשים כי הם רוצים להגיע למקום אמיתי ופנימי יותר בכל גיל שהוא, ולשם כך מוכנים גם לעשות שינויים בחיים שלהם. זה באמת פלא.

ואנשים בגיל חמישים מצליחים להשתנות?

אתה מוזמן לבוא ולהתרשם. יש משהו בתורות החסידיות שגורם לכולם להיות שוב צעירים. ר' נחמן אמר שהדבר הכי מסוכן זה להיות זקן. אחד אמר לי פעם שמה שפתח אותו הוא שביום הראשון שהוא הגיע לבית המדרש להתחדשות הוא נדרש להוריד את החליפה ולהתגלגל על הרצפה. זה היה בשבילו הפתח שדרכו הוא התחיל להשתחרר מהחליפות שהוא עוטה על עצמו ביומיום. הוא אמר לי: "זו חליפתי וזו כפרתי". מישהו לידו שמע את השיחה ואמר: "איך אפשר לעשות דבר כזה? זה לא מכובד!". מובן שמי שלא פתוח לשים לרגע את החליפה בצד ולהיות שוב צעיר למרות שהוא זקן - לא יסתדר כאן. לדעתי הצעירות והרעננות האלו הן מה שאנחנו מבקשים מהקב"ה כשאנחנו אומרים "אל תשליכנו לעת זקנה". אנחנו מבקשים מהקב"ה שלא יניח לנו להיות זקנים. שישמור אותנו צעירים ורעננים.

עת לעשייה" הוא פרויקט הצעירים של נאמני תורה ועבודה. מטרת הפרויקט היא לקדם שיח דתי, עמוק, רחב, פתוח ומחויב להלכה, בקרב צעירי הציונות הדתית, ומתוך שיח זה לצאת לעשייה חיובית בתחומים השונים. לפרטים נוספים והצטרפות לפרויקט היכנסו לדף של "עת לעשייה" בפייסבוק ובאתר נאמני תורה ועבודה.

✿ כנס בבר אילן - "הכיפה הסרוגה שותקת?"

ביום שלישי בערב קיימנו באוניברסיטת בר אילן כנס בנושא "הקול הדתי בסוגיות חברתיות". בכנס השתתפו הרב ד"ר בני לאו והרב חיים נבון. במהלך הפאנל דנו השניים בשאלה - האם קיים "קול דתי" בסוגיות חברתיות? ואם כן, מדוע הוא לא נשמע בקיץ האחרון כמעט בכלל? הויכוח בין השניים היה נוקב, ועל אף, שמדובר בשני אנשי תורה פתוחים, דעותיהם היו שונות בתכלית. ב"ה בשבועות הקרובים אנו מתכוונים לקיים כנסים דומים באוניברסיטאות נוספות - בבאוניברסיטת בן גוריון, באוניברסיטה העברית, באוניברסיטת חיפה ובמרכז האקדמי באריאל. סטודנטים הלומדים במוסדות אלה ומעוניינים לסייע בהרמת הערב, מוזמנים לפנות אלי במייל או בטלפון.

✿ שבת בעקבות גרעינים יצאה לדרך...

בשבת פרשת וישלח נפגשנו עשרות צעירים וצעירות לשבת של מפגש, דיון והתבוננות בהתיישבות הדתית בתל אביב. במהלך השבת פגשנו נציגים ממגוון רחב של קהילות דתיות לאומיות בתל אביב, וחשבנו יחד על סוגית הגבולות שבין פתיחות לסגירות, בין קבלה להשפעה ובין השתתפות והתבדלות. אם ברצונכם לשמוע עוד על הנושא, או לקחת חלק פעיל בהתיישבות בערים, אתם מוזמנים לפנות אלי במייל או בטלפון.

הדור הבא של
נאמני תורה ועבודה

זאאו לקח אחריו ציבורים!

עת לעשייה מזמין אתכם ל-

מסעות בעם

סיורים ושבתות בעקבות החברה הישראלית

בתכנית:

כסלו (שבת פרשת וישלח) - שבת בעקבות גרעינים בתל אביב

טבת - מסע בעקבות מערך הגיור

שבט - מסע בעקבות מערכת הבריאות

אדר - מסע דיאלוג עם החברה החרדית

ניסן - שבת בעקבות שרותי הדת

אייר - מסע בעקבות צדק חברתי, בשיתוף

עם "במעגלי צדק"

סיון - מסע בעקבות מערכת המשפט

פרטים והרשמה:

אפרת | 050-9296360 | Et.laasiya@gmail.com

הכנסו לדף שלנו בפייסבוק, "עת לעשייה"

ולאתר שלנו www.toravoda.org.il

ציורים זאאו לקח אחריו
המאפיינים
אסמך והשמיץ, אבן והשפיץ
מוצאנים והצטרף אסמך!
מתוך המסעות נציע יוזמות
מעשיות לשינוי ולעשייה
יחד ניקח אחריו ציבורים!